

07 00 15 ИСТОРИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ И ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ
07 00 15 HISTORY OF INTERNATIONAL RELATIONS AND FOREIGN POLICY

ББК 66.4 (5)
УДК 327

ҚАРАЁНИ РУШДИ МУНОСИБАТҲОИ **Фармонова Дилрухсор Ҷумабоевна,**
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН *н.и.т., дотсенти МДТ «ДДХ ба*
БО ТУРКМАНИСТОН ДАР *номи акад Б. Гафуров»*
СОЛҲОИ 2002-2012 *(Тоҷикистон, Хучанд)*

ДИНАМИКА ДАЛЬНЕЙШИХ **Фармонова Дилрухсор Ҷумабоевна,**
ВЗАИМООТНОШЕНИЙ РЕСПУБЛИКИ *к.и.н., доцент ГОУ «ХГУ им. акад.*
ТАДЖИКИСТАН С ТУРКМЕНИСТАНОМ *Б.Гафурова» (Таджикистан,*
(2002-2012 гг.) *Худжанд)*

DYNAMICS OF FURTHER **Farmonova Dilrukhsor Jumaboevna,**
RELATIONS BETWEEN *candidate of historical science,*
TAJIKISTAN REPUBLIC *Associate Professor of the*
AND TURKMENISTAN *SEI «KhSU named after acad.*
(2002-2012) *B.Gafurov (Tajikistan, Khujand)*
E-MAIL: dilruh@bk.ru

Калидвожаҳо: Ҷумҳурии Тоҷикистон, Туркменистон, истиқлолияти давлатӣ, дипломатия, ҳамкориҳои байнидавлатӣ, муносибати байналхалқӣ, созишнома, рабобити сиёсӣ, сиёсати хоричӣ

Дар мақола оид ба ҷанбаҳои рушди муносибати байнидавлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Туркменистон дар солҳои 2002-2012 маълумот оварда шудааст. Идомаи рабобити сиёсӣ, иқтисодӣ ва фарҳангии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Туркменистон саҳифаи нави тадқиқотҳои илмӣ буда, дар мақола ҷанбаҳои асосии рушди муносибатҳои дучониба ва дурнамои ҳамкориҳои судманди байни ду давлати бо ҳам дӯст мавриди таҳлил қарор дода шудааст. Қайд гардидааст, ки халқи тоҷик аз замони қадим бо халқҳои Осиёи Марказӣ, аз ҷумла, бо халқи туркман алоқаҳои наздик ва ҳамкориҳои ногусастанӣ дошта, ин анъанаи неки ҳамҷавориро идома хоҳад дод. Таҳқиқи таърихи муносибатҳои дучониба ва ҳамкориҳои мардуми Тоҷикистон ва Туркменистон дар давраҳои гуногуни таърихӣ аҳамияти бузурги илмӣ ва амалиро дорад.

Ключевые слова: Республика Таджикистан, Туркменистан, государственная независимость, дипломатия, межгосударственное сотрудничество, международные отношения, соглашения, политическое сотрудничество, внешняя политика

Приведены сведения об аспектах развития взаимоотношений Республики Таджикистан с Туркменистаном с 2002 по 2012 год. Раскрыты политические, экономические и культурные связи и обмен между Республикой Таджикистан и Туркменистаном, являющиеся новой страницей научного исследования. Обсуждаются основные аспекты взаи-

моотношений и двусторонних взаимовыгодных соглашений между дружественными странами. Отмечается, что таджикский народ с древнейших времён имеет тесные связи, братские узы сотрудничества с народами Центральной Азии, в том числе с туркменским народом. Исследования двусторонних исторических отношений и народного сотрудничества двух стран указывает на их дружеские отношения, сплочённость, и это единство Таджикистан будет усиленно поддерживать в будущем.

Изучение истории взаимовыгодных отношений и сотрудничества братских народов Таджикистана и Туркменистана на различных этапах истории имеет большое научное и практическое значение.

Keywords: *Tajikistan Republic, Turkmenistan, state independence, diplomacy, interstate cooperation, international relations, agreements, political collaboration, foreign policy*

In her article the author adduces the information concerned with the aspects of the development of relations between Tajikistan Republic and Turkmenistan from 2002 to 2012. Political, economic and cultural ties and exchange between Tajikistan Republic and Turkmenistan which is a new page in scientific research are disclosed in the article by the author. She discusses the main aspects beset with mutual relations and bilateral mutual beneficial agreements between friendly countries. It is underscored that the Tajik people from ancient times have close fraternal ties of cooperation with the peoples of Central Asia, including Turkmenian people. The study of bilateral historical relations and national cooperation between the two countries indicates to their friendly relations, solidarity under which Tajikistan will strengthen this unity in the future. Studying the history of mutually beneficial relations and cooperation between the fraternal peoples of Tajikistan and Turkmenistan at various stages of history is of great scientific and practical importance.

Солҳои 2002-2012 давраи муҳимтарини рушди муносибатҳо миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Туркманистон ба шумор мераванд. Сафарҳои расмӣи Президенти Туркманистон ва Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ин муносибатҳо тақдир бахшидаанд. Ҷумҳурии Тоҷикистон ба рушду тавсеаи ҳамкориҳои Туркманистон дар иқтисодиёти Тоҷикистон манфиатдор мебошад. Ҳукуматҳои мамлакатҳо тавассути оптимизатсияи кооператсияи саноатӣ, ҷалби сармоягузориҳои Туркманистон ба азхудкунии манбаҳои гидроэнергетикӣи Тоҷикистон, коркарди ҳамҷонибаи пахта ва дигар маҳсулоти кишоварзӣ, азхудкунии конҳои металлҳои нодир ва асил, гузаронидани корҳои иқтишофи геологӣ ва минералогӣ дар ҳудуди мамлақати мо иқтидорҳои ҳамкориҳои иқтисодии тарафҳо ро тақвият бахшидаанд.

Дар солҳои 2002 - 2003 зимни гуфтушунидҳои Туркманистону Тоҷикистон ҷонибҳои фароҳам овардани заминаи зарурии ҳуқуқии ҳамкориҳои дучониба ва минтақавӣ ва тавсеаи онро дар заминаи муносибатҳои мутақобилан судманди ду кишвар муҳокима карданд. Таъкид гардид, ки истифодаи самараноки имкониятҳои мавҷудаи ҳамкорӣ, захираҳои азими энергетикӣ ва захираҳои маъданӣ имкон медиҳанд, ки Туркманистон ва Тоҷикистон муносибатҳои ҳудро ба сатҳи сифатан нав бароранд.

Дар соли 2004, дар гуфтушунидҳои расмӣ аз тамосҳои пайвастаи роҳбарияти олии ду кишвар, мулоқотҳои пурсамар дар сатҳи вазорату идораҳои марбута, инчунин бунёди заминаи мусоиди ҳуқуқӣ ва шартномавӣ барои ҳамкориҳои бисёрҷонибаи Туркманистону Тоҷикистон изҳори қаноатмандӣ карда шуд.

Яке аз натиҷаҳои муҳимми кори якҷояи сохторҳои дахлдори ду кишвар дар солҳои 2004-2005 оғози интиқоли нерӯи барқ аз Туркменистон ба Тоҷикистон ва таъсиси як комиссияи байниҳукумати оид ба ҳамкориҳои иқтисодӣ эълон карда шуд. Онҳо инчунин изҳори итминон карданд, ки масъалаҳои таҳвили маҳсулоти нафтӣ ва гази моеъ аз Туркменистон ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳалли худро меёбанд. [9] Дар қараёни гуфтушунидҳои ҳайатҳои расмӣ бо иштироки сарони давлатҳо маросими имзои санадҳои дучониба доир гардид. Баёнияти муштараки Туркменистон ва Тоҷикистон, Конвенсия байни Туркменистон ва Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи канорагирӣ аз андозбандии дукарата аз ғоида ва се созишномаи байниҳукумати оид ба ҳифзи мутақобилаи маълумоти махфӣ, ҳаракати ҳавой ва ҳамлу нақли байналмилалӣ автомобилӣ ба имзо расиданд.

Президенти Туркменистон С.А.Ниёзов 27-уми январи соли 2005, хангоми супоридани эътимоднома ба Сафири Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Туркменистон Қ.Қоимдодов, эълон кард, ки 50% қарзи мавҷудаи Тоҷикистон дар назди Туркменистон соқит ва қисми боқимондаи он таҷдиди сохтор карда мешавад. Бояд қайд кард, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон қарзи давлатие, ки бо ҳуҷҷатҳои расмӣ тасдиқ шудааст, надорад. Ҳама ӯҳдадорҳои қарзии мавҷуда ба фаъолияти субъектҳои хоҷагидорӣ Тарафҳо дахлдоранд. Ҳалли ин мушкилот тавассути бастанӣ созишномаҳои дучониба байни субъектҳои соҳибқорӣ Тарафҳо имконпазир буд. [6]

Дар муносибатҳои байни Туркменистон ва Ҷумҳурии Тоҷикистон якҷанд самтҳои афзалиятнок муайян карда шуданд. Самти афзалиятноки ҳамкориҳои Туркменистон ва Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамкориҳои тичоративу иқтисодӣ буда, тамоюли болоравии пайвастадоранд. Аз соли 2007 инҷониб тамоюли мусбат дар афзоиши савдо мушоҳида мешавад, аммо бинобар таъсири омилҳои зиёд, аз ҷумла оқибатҳои бӯҳрони ҷаҳонӣ молиявӣ иқтисодӣ, нишондихандаҳои савдои Туркменистон ва Тоҷикистон ба таври назаррас қоҳиш ёфтанд.

Соли 2009 мубодилаи мол байни ду кишвар 63,9 миллион долларро ташкил дод. Он сол, молҳои арзишашон 500000 доллар аз Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Туркменистон интиқол дода шуданд. Ва молҳо ба маблағи 63,4 миллион доллар аз Туркменистон ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид карда шуданд. Аз ҷумла, аз Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Туркменистон ба маблағи 254,1 ҳазор зарфи шиша, ба маблағи 103,7 ҳазор маҳсулоти алюминий, ба маблағи 44,1 ҳазор доллар картошка ва пиёз ба Туркменистон содирот гардид.[1, 278] Дар навбати худ, аз Туркменистон ба Тоҷикистон ба маблағи 9,4 миллион нафт ва маҳсулоти нафтӣ, ба маблағи 48,8 миллион қувваи барқ, ба маблағи 6,7 миллион раған ва семент ба маблағи 0,9 миллион доллар ворид карда шуд. Дар соли 2011 гардиши мол байни ду кишвар нисбат ба ҳамина давраи соли гузашта тақрибан 60% афзоиш ёфтааст ва дар соли 2012 гардиши мол байни Туркменистон ва Тоҷикистон беш аз 208 миллион долларро ташкил додааст [1, 304].

Маълумоти дар боло овардашуда, мутаассифона, ба иқтисодии мавҷудаи ду кишвар мувофиқат намекунад. Бо бузургии мутлақ ҳаҷми савдо байни Туркменистон ва Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳеле паст аст. Бинобар ин, ба кишварҳо зарур аст, ки бо назардошти имкониятҳои мавҷуда тавсеаи доираи содирот ва воридоти мутақобиларо баррасӣ кунанд. Бо ин мақсад, ҳукуматҳо ва идораҳои соҳавӣ бояд баҳри вусъат бахшидан ба ҳамкориҳои муштарак чидду ҷаҳд намоянд, равобити мустақими байни субъектҳои соҳибқорӣ ва ҷомеаҳои соҳибқоронро ҳамаҷониба ҳавасманд гардонанд. Инчунин дар оянда барои рушди муносибатҳои дучониба истифодаи таҷриба ва имкониятҳои Туркменистон дар қоркарди қонҳои газ дар

Ҷумҳурии Тоҷикистон ба мақсад мувофиқ аст. Истифодаи таҷрибаи Туркменистон дар барқарорсозӣ ва эҳёи инфрасохтори иҷтимоӣ ва иқтисодӣ истифодаи иқтисодӣ ба манфиати тамоми мардум, таҳкими истиқлолияти миллии тавсия дода мешавад.

Соҳаи дуҷуми афзалиятноки муносибатҳои Туркменистон ва Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамкорӣ дар соҳаи нақлиёт мебошад. То имрӯз ҳамкорӣ комил миёни ду давлат дар соҳаи нақлиёт барқарор шудааст.

Соҳаи афзалиятноки сеюми муносибатҳои Туркменистон ва Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамкориҳои фарҳангӣ ва гуманитарӣ мебошанд. Туркменистон ва Ҷумҳурии Тоҷикистон робитаҳои дерини анъанавӣ дар соҳаҳои фарҳанг, илм ва маориф доранд, ки аз ҷумлаи афзалиятҳои рушди муносибатҳои дучониба ба ҳисоб мераванд. Онҳо ба решаҳои амики таърихӣ, мероси бойи фарҳангии халқҳои туркман ва тоҷик асос ёфтаанд. Фарҳанг ва санъат дар кишварҳои мо ба сатҳи нави рушд баромаданд. Дар ин соҳа ҳамчун чорабинӣҳои мунтазами фарҳангӣ, ки дар солҳои охир амалӣ гардиданд, ба тақмили муносибатҳо дар самти мазкур мусоидат намуданд [2].

Намояндагони Вазорати кишоварзӣ ва ҳифзи табиати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар моҳи феввали соли 2007 дар Корпоратсияи давлатии «Туркманпахта» дар бораи ҷудо кардани 120 тонна тухмии пахта барои эҳтиёҷоти хоҷагиҳои ҷумҳурӣ созишнома ба имзо расониданд [9].

18 майи соли 2007 вазири корҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон Ҳ. Зарифӣ Сафири Фавкулода ва Мухтори Туркменистон дар Душанбе А. Гундоғдиевро қабул намуд, ки дар чараёни он масъалаҳои ҳамкориҳои Тоҷикистону Туркменистон мавриди баррасӣ қарор гирифтанд [3, 78]. Моҳи майи соли 2007 намояндагони соҳибкорони вилояти Суғди Тоҷикистон барои харидани рағани тозаи пахта ба намояндагии тижоратии Туркменистон муроҷиат карданд. Моҳи июни соли 2007 соҳибкорон ба шаҳри Ашқобод омада, оид ба таҳвили 900 тонна рағани пахта шартнома ба имзо расониданд. Дар аввали моҳи июн аз ҷониби соҳибкорони тоҷик аз шаҳри Душанбе оид ба фиристодани 1000 тонна рағани тозаи пахта дархост ирсол гардид, ки натиҷааш хуб арзёбӣ гардидааст. Ҷониби Туркменистон дархости соҳибкорони пойтахти Тоҷикистонро низ иҷро карданд [9]. Қайд кардан ба маврид аст, ки ҳамкориҳои соҳибкорони алоҳида дар густариши муносибати байни ду давлати бо ҳам дӯст нақши махсус дошта, дар густариши равобити иқтисодӣ таъсири мусбат мерасонанд.

4 июни соли 2007 Президенти Туркменистон Г. Бердимухамедов вазири энергетика ва саноати Ҷумҳурии Тоҷикистон Ш. Гуловро ба ҳузур пазируфт, ки дар рафти он табодули афкор оид ба дурнамои муколамаи байнидавлатӣ, роҳи самтҳои муносибатҳои байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Туркменистон сурат гирифт. Ш. Гулов вазъи иқтисодии Тоҷикистонро мухтасар тавсиф намуда, ба масъалаҳои таъминоти барқ тавачҷӯх зоҳир кард. Дар натиҷа оид ба интиқоли қувваи барқ аз Туркменистон ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ба маблағи 1-1,2 миллиард кВт / соат дар тӯли 5 сол шартнома ба имзо расид. Асосан ин нерӯи барқ ба заводи алюминийи тоҷик дода мешавад. Дар ин самт корҳои муайян ба анҷом расонида шуданд, вале мутаассифона аз моҳи декабри соли 2009 ба сабаби низоми ягонаи энергетикӣ Осиеи Марказиро тарк кардани Ҷумҳурии Ўзбекистон ва тавассути қаламраваш манъ кардани интиқоли қувваи барқ аз Туркменистон ба Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳвили нерӯи барқ мавқуф гузошта шуд. Худи ҳамон рӯз ҳайати ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Девони Вазирони Туркменистон ва Вазорати энергетика ва саноат гуфтушунидҳо анҷом дод [7].

Ҳайати Ҷумҳурии Тоҷикистон бо роҳбарии Раиси ОАҲК Самиев Ш. 28 июни соли 2007 барои гуфтушунид оид ба масъалаҳои энергетикӣ ба Ашқобод ташриф

овард. Корпоратсияи давлатии барқии Туркманистон «Туркманэнерго» ва ОАҲК «Барқи Тоҷик» санади муқоиса ба имзо расониданд, ки тибқи он қарзи ширкати тоҷик дар назди баҳши энергетикаи Туркманистон то 1 июни соли 2007 4962657.84 доллари ИМА-ро ташкил додааст. Ҷониби Тоҷикистон ба ҷониби Туркманистон варианти пардохти қарзро барои 5 сол пешниҳод кард. Бо дарназардошти мушкilotи таъминоти нерӯи барқ ҷонибҳо гуфтушунидро оид ба хариди нерӯи барқи Туркманистон барои эҳтиёҷоти заводи алюминии тоҷик дар давраи тирамоҳу зимистон ба андозаи 1 миллиард кВт / соат дар давоми 5 сол идома доданд [9].

Дар давраи мавриди тадқиқ, бо назардошти рушди босуръати сохтмон Туркманистон ба маводи сохтмоне, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон истеҳсол карда мешаванд, аз ҷумла қубур, арматура, плитаҳои мрамарӣ, алюминий ва маснуоти он эҳтиёҷи калон дошт. Қолинҳои тоҷикӣ дар Туркманистон хеле серхаридоранд. Дар бозорҳои Ашқобод талабот ба меваю сабзавоти аз Тоҷикистон воридшуда нисбат ба маҳсулоти шабеҳи дигар кишварҳо бештар аст. Мутаассифона, дар Туркманистон танҳо ду корхонаи муштараки Тоҷикистону Туркманистон – «Мелиоратор» ва «Мавлони Азиз» ба қайд гирифта шудаанд, ки хеле суст фаъолият мекунанд. Дар таъсиси корхонаҳои муштарак дар Туркманистон, Ҷумҳурии Тоҷикистон аз дигар кишварҳои Осиёи Марказӣ қафо мондааст.

Дар нимсолаи аввали соли 2007 тавассути Намояндагии тижоратии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Туркманистон ширкати туркии «Чирчи Груп» ба соҳибқорони хусусии Тоҷикистон ба миқдори 1000 тонна сӯзишвории дизелии Л-09-62 фиристод, Ғайр аз ин ба ширкати давлатии ҳавопаймоии Ҷумҳурии Тоҷикистон керосини авиатсионии ТС-1 ба миқдори 2000 тонна ва ба ширкати ҳавопаймоии Суғд 2200 тонна интиқол дода шуд. Ба заводи алюминии Тоҷикистон 32.000 тонна коксӣ нафт содир карда шуд [9].

7 сентябри соли 2007 вазири қорҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон Х. Зарифӣ ба Туркманистон ташриф оварда, бо Президенти Туркманистон Г. Бердимухамедов мулоқот намуд. Дар ҷараёни мулоқот масъалаҳои дурнамои рушди муносибатҳои байнидавлатӣ, роҳу самтҳои ҳамкорӣҳои тарафайн баррасӣ шуданд. Ҷамҷунин, сафари мазкур дар тақвияти қорҳо оид ба омодагӣ ба сафари расмӣи Президенти Туркманистон ба Ҷумҳурии Тоҷикистон аҳамияти хоса дошт. Бо дарназардошти ин, ҷонибҳо дар самти тақмили заминаи ҳуқуқии ҳар ду ҷониб омодагӣ диданд. Ҳангоми ин сафарҳо 11 санади муҳим ба имзо расид, ки барои рушди минбаъдаи ҳамкорӣҳои байни ин кишварҳо аҳамияти бузург доштанд [8].

Муҳимтар аз ҳама дар ин гуфтушунидҳо таъсиси комиссияи дучонибаи байниҳуқуматӣ оид ба ҳамкорӣҳои тижоративу иқтисодӣ буд, ки ба рушди бомуваффақияти ҳамкорӣҳои мутақобилан судманди иқтисодӣ, илмию техникӣ ва фарҳангӣ мусоидат мекунад.

Нахустин сафари расмӣи Президенти Туркманистон Г. Бердимухамедов ба Ҷумҳурии Тоҷикистон 4-5 октябри соли 2007 доир гардид, ки оғози марҳалаи нави рушди муттасили ҳамкорӣҳои байнидавлатӣ гардид. Дар ҷараёни сафар сарони давлатҳо масъалаҳои рушди ҳамкорӣҳоро баррасӣ карданд ва тарафҳо шаш санади муҳимро ба имзо расониданд. Натиҷаи муҳимтарини ин сафар имзои Шартномаи дӯстӣ ва ҳамкорӣ миёни Туркманистон ва Ҷумҳурии Тоҷикистон буд, ки самтҳои бунёдии ҳамкорӣҳои Туркманистон ва Ҷумҳурии Тоҷикистонро муайян карданд. Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э. Раҳмон изҳор дошт, ки "Тоҷикистон ба рушди ҳамҷонибаи муносибатҳо бо Туркманистон манфиатдор аст ва барои таҳким ва тавсеаи ҳамкори-

ҳои мутақобилан судманд аз тамоми имконоти мавҷуда истифода мекунад". "Туркменистон муносибатҳои дӯстӣ ва бародарии худро бо Тоҷикистон кадр мекунад",- гуфт дар навбати худ Президенти Туркменистон Г.Бердимухаммадов ва таъкид кард: "Мо ин сиёсатро идома ва рушд хоҳем дод." Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон сафари нахустини раҳбари олии давлати Туркменистонро ба Тоҷикистон "рӯйдоди муҳим" номида, таъкид дошт, ки дар таърихи муносибатҳои нави ду халқ, анъанаҳои дӯстии қавӣ ва эҳтироми ҳамдигар идома хоҳанд кард [4]. Бо иштироки президентҳои Тоҷикистон ва Туркменистон Э. Раҳмон ва Г. Бердимухаммадов ва ҳайати ҷонибҳо 4 октябри 2007 музокироти Тоҷикистону Туркменистон баргузор гардид. Дар онҳо, дар қатори самтҳои асосии муносибатҳои дучониба чунин соҳаҳо, мисли нақлиёт, энергетика, саноати сабук ва хӯрокворӣ, аз ҷумла истеҳсол ва коркарди пахта, пӯст ва пашм, мева ва сабзавот, инчунин хизматрасонӣ ва фарҳанг номбар гардиданд. Ҷонибҳо зарурати баргузори рӯзҳои фарҳанги ҳамдигарро дар ду кишвар таъкид карданд. Рушди ҳамкориҳои минтақавӣ низ яке аз самтҳои афзалиятноки муносибатҳои дучониба номида шуд. Ба гуфти Э. Раҳмон Осиеи Марказӣ ҳамчун бозори ягона метавонад таваҷҷӯҳи бештари сармоягузори хориҷиро ба худ ҷалб кунад [3, 226]. Зимни гуфтушунидҳо ба ҳалли масоили марбут ба истифодаи самараноки захираҳои обию энергетикӣ Тоҷикистон таваҷҷӯҳ зоҳир карда шуд. Ҷонибҳо масъалаҳои амнияти минтақавӣ ва байналмилалӣ, авзои кунунии Афғонистон ва ҷанбаҳои мухталифи ҳамгироии ҷаҳониро матраҳ намуданд. Пас аз анҷоми гуфтушунидҳои расмӣ маросими имзои шаш санади муҳими ҳамкорӣ баргузор гардид:

- Аҳдномаи дӯстӣ ва ҳамкорӣ миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Туркменистон;
- Созишнома миёни Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҳукумати Туркменистон дар бораи ҳамкорӣ дар соҳаи фарҳанг ва санъат;
- Созишнома дар соҳаи маориф;
- Созишнома оид ба пешбурд ва ҳифзи сармоягузориҳо;
- Созишнома аз рӯи принципҳои самтҳои асосии ҳамкории тичоративу иқтисодӣ ва илмию техникӣ;
- Созишнома миёни Вазорати кишоварзӣ ва ҳифзи табиати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати кишоварзии Туркменистон дар бораи ҳамкорӣ дар соҳаи кишоварзӣ [3, 226-227].

Бояд қайд кард, ки аввалин сафари расмӣ Президенти Туркменистон ба Тоҷикистон оғози марҳилаи нав дар муносибатҳои ду кишвар мебошад ва имзои Шартномаи дӯстӣ ва ҳамкорӣ рӯйдоди муҳими таърихӣ маҳсуб мегардад. Имзои санадҳои муҳим заминаи бозғиромии сиёсӣ ва ҳуқуқиро барои густариши робитаҳои мутақобилан судманд ва таҳкими муносибатҳои хуби ду кишвари ҳамсоя ба сатҳи баландтар мебардоранд.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон иттилоъ дод, ки дар чараёни ин сафар байни сохторҳои дахлдори ду кишвар дар бораи интиқоли ҳамасолаи 1,2 миллиард кВт/ соат нерӯи барқ аз Туркменистон ба Тоҷикистон тавофуқ ҳосил гардид ва масъалаи интиқоли он тавассути қаламрави Ўзбекистон ба ҷумҳурии мо ба мувофиқа расонида шуд [3, 227].

Туркменистон омода аст бо Тоҷикистон ҳамкориро дар ҳама самт аз рӯи эътимоду ҳамдигарфаҳмӣ идома дода, равобитаи ду кишварро, ки таърих ва анъанаҳои муштарак доранд, доир ба масъалаҳои асосии сиёсати минтақавӣ ва байналмилалӣ устувор созад. Ҷанбаҳои рушди минбаъдаи ҳамкориҳои дучонибаи соҳавӣ дар маркази диққати сарони ҳар ду давлат қарор доштанд.

Ҳамин тавр, равобити дучонибаи Тоҷикистону Туркманистон аз рӯи принципҳои эътимод, хусни тафоҳум ва шарикӣ тичоратӣ асос ёфтааст, ки ба онҳо муколамаи доимии сиёсӣ дар сатҳи олии мусоидат мекунад.

Самтҳои афзалиятноки ҳамкориҳои ду кишвар инҳоянд: истеҳсол, интиқол ва транзити қувваи барқ, маҳсулоти нафтӣ, маҳсулоти металлургияи ранга; алокаи нақлиётӣ; саноати нассочӣ; кишоварзӣ ва коркарди саноатии маҳсулоти он.

Муносибатҳои ду давлат дар соҳаи ҳамкориҳои фарҳангӣ ва гуманитарӣ, сайёҳӣ ва санъат рушд намуда, дар асоси ин муносибатҳо Донишгоҳи давлатии Махтумқули ва Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ҳамкориро ба роҳ монда аст.

Қайд кардан ба маврид аст, ки бинои мактаби миёнаи умумии ба номи Махтумқули, ки дар ассотсиатсияи хоҷагиҳои деҳқонӣ Эргаш Султанови ноҳияи Ҷилиқӯли вилояти Хатлон сохта шудааст, аз ҷониби Туркманистон бунёд гардидааст, ки идомаи анъанаи неки ҳамчаворӣ миёни ду давлат мебошад [5].

Ба назар мерасад, ки дар тӯли даҳсолаҳои охир равобити ҳар ду кишвар ҷараёни мӯътадили мусбати ҳамкорӣ доранд, ки ба густариши ҳамкориҳои миёни ин ду давлати бо ҳам дӯст ва мардумони ду кишвар такони ҷиддӣ мебахшанд.

Равобити дучонибаи Тоҷикистону Туркманистон дар пояи меъёрҳои байналмилалӣ ва манфиатҳои тарафайн ба роҳ монда шуда, рушди муносибатҳои дучониба ва роҳандозӣ намудани ҳамкорӣ дар соҳаҳои гуногуни истеҳсолот миёни ду кишвари ҳамчавор дар оянда низ идома хоҳанд ёфт.

Пайнавишт:

1. *Государственный комитет статистики Республики Таджикистан. Таджикистан в цифрах - 2009. Душанбе. – Под ред. М.Ш. Шабозова. -342с.*
2. *Государственное информационное агентство Туркменистана (ТДН) - <http://www.turkmenistan.gov.tm>; //Нейтральный Туркменистан. 2012. 25 августа*
3. *Дипломатия Таджикистана. Ежегодник - 2007 год. Внешняя политика Республики Таджикистан: хроника и документы./ Под общей редакцией Хамрохона Зарифи. Составители Д. Назриев и др. - Душанбе, «Ирфон», 2010.-304 с.*
4. *Кулаков Д., Официальный визит Президента Туркменистана в Республику Таджикистан. // Народная газета. - 10.10.2007.*
5. *Официальный сайт Министерства иностранных дел Туркменистана. Итоги официального визита Президента Туркменистана в Республику Таджикистан. <http://www.mfa.gov.tm/ru/news-ru/1507-2014-05-07-05-09-52> (дата обращения: 12.03.2019)*
6. *Пребывание Э.Рахмона в Ашхабаде. // Народная газета. 2007,21 февраля.*
7. *Президент Туркменистана принял министра энергетики и промышленности Республики Таджикистан // Нейтральный Туркменистан. 04.06.2007*
8. *Сафари расми Эмомалӣ Раҳмон ба Туркманистон // Ҷумҳурият.- 2007.- 13 декабр*
9. *Текущий архив Министерства экономического развития и торговли Республики Таджикистан. Отчёт о проделанной работе Торгового представительства Республики Таджикистан в Туркменистане за 2007г. - Л. 2-3.*

Reference Literature:

1. *State Statistics Committee of Tajikistan Republic. Tajikistan in Figures/ under the editorship of M.Sh. Shabozova. - 2009. - Dushanbe. – 342 pp.*

-
2. *State News Agency of Turkmenistan* () - <http://www.turkmenistan.gov.tm>; Newspaper «Neutral Turkmenistan». 2012, August 25.
 3. *Diplomacy of Tajikistan. Annual – 2007. Foreign Policy of Tajikistan Republic: Chronicles and Documents/ under the editorship of Hamrokhon Zarifi. Compiled by D. Nazriev et al. – Dushanbe: Cognition, 2010. – 304 pp.*
 4. *Kulakov D. Official Visit of the President of Turkmenistan to Tajikistan Republic. Narodnaya Gazeta. 10.10.2007.*
 5. *The Official Website of the Ministry of Foreign Affairs of Turkmenistan. Results of the Official Visit of the President of Turkmenistan to Tajikistan Republic. <http://www.mfa.gov.tm/ru/news-ru/1507-2014-05-07-05-09-52> (Date of request: 03/12/2019)*
 6. *E. Rahmon's Arriving in Ashgabat. People's Newspaper. 2007, February 21*
 7. *The President of Turkmenistan Received the Minister of Energy and Industry of Tajikistan Republic // Neutral Turkmenistan. 06/04/2007*
 8. *Official Visit of Emomali Rahmon to Turkmenistan // The Republic. - 2007. - December 13*
 9. *The Current Archive of the Ministry of Economic Development and Trade of Tajikistan Republic. Progress Report on the Trade Representation of Tajikistan Republic in Turkmenistan for 2007 - Sheets 2-3.*